

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten
Anita Andersson

Bildande av Naturreservatet Fjärhanaskogen, Torsby kommun

Beslut

Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken förklarar Länsstyrelsen det område som avgränsas med heldragen svart linje på bifogade karta som naturreservat. Områdets gränser utmärks i fält efter inmätning/ förrättning av Lantmäteriet.

Reservatets namn skall vara Naturreservatet Fjärhanaskogen.

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken, att de under rubriken Reservatsföreskrifter angivna föreskrifterna skall gälla för reservatet

Länsstyrelsen beslutar att ordningsföreskrifterna enligt 7 kap. 30 § miljöbalken träder ikraft tre veckor efter den dag författningen utkommit från trycket i länets författningssamling.

Länsstyrelsen fastställer den i bilaga 3 redovisade skötselplanen för naturreservatet.

Syfte med reservatet

Syftet med naturreservatet är:

- att bevara och vårda ett område med gammal örtrik granskog, med hotade och sällsynta arter knutna till naturskogselement som gamla träd och död ved.
- att återskapa lövrik barrskog och därmed förutsättningar för i området förekommande hotade och sällsynta arter knutna till löv att leva vidare.

Reservatsföreskrifter

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5, 6 och 30 §§ miljöbalken att följande skall gälla i reservatet.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i den rätt att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med reservatet.

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. bedriva någon form av skogsbruk,
2. bedriva täkt och annan verksamhet som förändrar områdets ytformer som att schakta, tippa, gräva, dika eller anordna upplag
3. anlägga luftledning,
4. uppföra ny byggnad, mast, antenn eller annan anläggning
5. bedriva markförbättringsåtgärd som kalkning eller gödsling i området,
6. uppföra stängsel

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

7. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel
8. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle
9. anordna upplag

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6§ miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla sådana intrång som:

1. skötselåtgärder i enlighet med skötselplanen
2. gränsmarkering av, vägvisning, p-plats, markerad led och information om reservatet
3. undersökningar av markslag, landskapselement, växt- och djursamhällen samt arter som ett led i uppföljningen av syfte och mål med reservatet

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30§ miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i reservatet i övrigt (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. insamla evertebrater, t ex skalbaggar och landmollusker,
2. samla in mossor, lavar och vedsvampar,
3. skada eller borttaga träd och buskar, inklusive död ved såsom lågor, torrträd och torra grenar,
4. utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra naturvetenskapliga eller andra undersökningar

Föreskriften C3 utgör inte hinder för passröjning under förutsättning att naturvärden inte påverkas negativt och att åtgärden utförs i samråd med reservatsförvaltaren. Nya pass får dock inte anläggas. Föreskriften C4 utgör inte hinder för hämtning av fällt vilt enligt terrängkörningsförordningen (1975: 594 1§) under förutsättning att fordon med lågt marktryck används så att spårbildning inte sker. Detta förutsätter att lämpligt körstråk för uttransport väljs.

I samband med naturvetenskapliga undersökningar kan länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C. Till naturvetenskapliga undersökningar räknas bl a den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen samt undersökningar inom ramen för uppföljning av åtgärdsprogram för enskilda arter.

Ovanstående inskränkningar ska inte utgöra hinder för förvaltare att genomföra eller upphandla den skötsel som ska genomföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Skäl för beslutet

Beskrivning av det omgivande landskapet

Naturreservatet Fjärhanaskogen är beläget på Fjärhanabergets sydostsluttning i Södra Finnskoga socken, i ett större skogslandskap med höga naturvärden. Denna del av länet, höjdområden väster till söder om Höljes fram till norska gränsen, är ett storkuperat landskap präglat av relativt hög nederbörd, med skogklädda berg omgivna av vidsträckta myrmarker och sjöar. Fjärhanaber-

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

gets topp når 637 m ö h. Strax väster om Fjärhanaberget, på riksgränsen mot Norge, ligger Jubergen, ett av länets bäst avgränsade högre bergsmassiv med flera toppar över 600 m ö h.

I svaga sluttningar och flackare partier på Fjärhanaberget har topogena och soligena myrar och nordliga mossar utbildats (aapamyrar). I sluttningarnas nedre delar förekommer också källutflöden som ger upphov till rikare fuktstråk, med högortsgranskog och sumpskogar. Bergstopparna är klädda med fuktpräglad höjdlägesgranskog, karakteriserad av senvuxen gran med rikligt med toppbrott pga vintrarnas snömassor, lövinslag av främst björk och en rikedom på kryptogamer med krav på hög luftfuktighet och/eller urskogsartad livsmiljö.

Naturgeografiskt ligger området i bergkullslätt-terräng, i den mellanboreala zonen. Berggrunden utgörs i den västra tredjedelen av området av gnejs och gnejsgranit och resterande del av Värmlandsgranit varav den östra tredjedelen ögonförande Värmlandsgranit. Jordarten är i den centrala delen (ängsgranskogen) morän, i övrigt morän och myrmark. Högsta kustlinjen i trakten ligger ca 230 m ö h, medan reservatet är beläget på en höjd av ca 450 till 520 m ö h.. Reservatet ligger inom Hynnans avrinningsområde och avvattnas således till Klarälven, medan gränsen till Glommas huvudavrinningsområde går i områdets västgräns.

Kulturgeografiskt ligger reservatet i Finnskogen i södra Norrlands inland. Under en tidigare epok fanns mängder med mindre bosättningar i Finnskogens skogar. Finnkulturen använde avverkning och brand också för att skapa bättre bete åt djuren. Nyare forskning har visat att de under finnkulturen anlagda fler och till ytan mindre bränderna ersatte de naturliga. Kring torpen och sätrarna betade djur och bibehöll skogen i ett glesare och luckigare skick vilket gynnade uppväxten av lövträd och förlängde de enskilda trädens levnadstid. Gamla träd får en speciell barkstruktur som fungerar som livsmiljö för mängder av kryptogamer och insekter. Det brand- och betespräglade landskapet håller nu på att sluta sig igen, och artrikedomen hotar därmed att minska.

Beskrivning av naturreservatet

Naturreservatet Fjärhanaskogen består av största delen av en nyckelbiotop på Fjärhanabergets sydostsluttning, med kringliggande myrmarker och hyggen. Reservatsområdet utgörs av ett ca 1400 meter långt och 185 meter brett skifte, med nyckelbiotopen i mitten, omgiven av myrmark samt hyggen i väster och öster. Nyckelbiotopen utgörs av ett naturskogsbestånd med huvudsakligen gammal gran, vars centrala del är av högörtstyp. Inslag av tall och gamla grova lövträd finns, liksom varierande mängder död ved. Mellersta delen av nyckelbiotopen utgörs av ängsgranskog och är rik på ormbunkar, med inslag av lågörter och av högörter som torta, kransrams och kärrfibbla.

Reservatets totala areal är ca 24,3 hektar, varav den gamla granskogen täcker 8,9 hektar, 8,5 hektar är hyggesmark, 4,1 hektar är sumpskog och 2,9 hektar myrmark. Lövinslaget består av gammal björk, sälk och rönn med rik epifytflora.

De rödlistade arter som hittills observerats i området är (klassning enligt Gärdenfors 2005):

- norsk näverlav (hotklass VU)

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

- skrovellav (hotklass NT)
- violettgrå tagellav (hotklass NT)
- brunpudrad nållav (hotklass NT)
- doftskinn (hotklass NT)
- gammelgransskål (hotklass NT)

Följande naturtyper som ingår i habitatdirektivet i Natura 2000 finns representerade i området (båda är prioriterade naturtyper):

- *Aapamyrar (inklusive sumpskogar 4,1 ha) (7310)* 6,9 ha
- *Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ (9050)* 8,9 ha

Motiv till skydd och föreskrifter

Enligt riksdagens beslut om miljömålet "Levande skogar", delmål 1, skall 400 000 hektar produktiv skogsmark med höga naturvärden undantas från skogsbruk mellan 1998-2010. Länsstyrelsen arbetar med att skydda en del av dessa skogsområden. Idag är ca en halv procent av länets produktiva skogsmark undantagen skogsbruk i naturreservat. Bildandet av naturreservatet Fjärhanaskogen är en del i länsstyrelsens arbete för att uppnå miljömålet.

Vid utpekandet av nya förslag på naturreservat prioriterar Länsstyrelsen områden med:

1. Höga naturvärden, t.ex. förekomst av hotade arter och ovanliga skogliga strukturer.
2. Områden där reservatet kompletterar redan befintliga avsatta skogsområden, både statligt skyddade och frivilligt avsatta.
3. Områden som ingår i en s.k. värdestrakt där ett kluster av värdefulla områden förekommer i landskapet. Med utgångspunkt från aktuell forskning prioriterar Länsstyrelsen säkerställandet av skogsmark i länet till ett antal sådana landskap. Genom detta tillvägagångssätt koncentreras skogsskyddet till landskap där struktur- och artrikedom fortfarande i hög grad finns kvar, vilket ger bästa möjliga förutsättningar för ett långsiktigt bevarande av biologisk mångfald.
4. Skogar som är kraftigt underrepresenterade på regional och nationell nivå inom dagens redan skyddade areal.

Fjärhanaskogen uppnår de första tre av de fyra ovan uppräknade kriterierna:

1. Området har ett stort botaniskt värde då det hyser hotade lavar och vedsvampar, vars biotopkrav återfinns i gamla granskogar med inslag av gamla grova lövträd och gott om död ved. Det föreslagna naturreservatet har även ett stort zoologiskt värde genom gammelskogens speciella förutsättningar som livsmiljö för främst fågelfauna och vedlevande insekter.
2. En del av Fjärhanaberget och myrholmar både öster och väster om Fjärhanaskogen är avsatta som nyckelbiotoper av nuvarande Bergvik skog och reservatsbildning pågår i andra objekt i närområdet.
3. Fjärhanaskogen är belägen i ett landskap med för länet ovanligt höga andelar av artrik och lövrik gammal skog, definierat genom hög andel nyckelbiotoper.
4. Reservatet innehåller de enligt EU:s habitatdirektiv prioriterade naturtyperna "Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ" och "Aapamyr". Huruvida någon av

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

dessas naturtyper är underrepresenterade i den skyddade arealen i länet eller landet är inte klarlagt.

För de arter som finns i Fjärhanaskogen och som är beroende av gamla lövträd i skyddad fuktpräglad miljö eller gammal granskog med död ved i olika nerbrytningsstadier är ytterligare minskning av biotopareal troligen förödande för deras långsiktiga överlevnad. Skogsbruk i de naturskogsartade bestånden skulle därför vara ett allvarligt hot mot bevarandet av den biologiska mångfalden i området. Då bevarandet av områdets biologiska kvaliteter bygger på att inget skogsbruk bedrivs framledes har skyddsformen naturreservat bedömts som mest lämplig, eftersom det ger möjlighet för staten att ersätta markägarna för det intrång i pågående markanvändning som ett långsiktigt skydd innebär.

Länsstyrelsen gör bedömningen att detta trots sin litenhet är ett mycket skyddsvärt område, då det kompletterar helheten inom storområdet med ett antal nyckelbiotoper som redan avsatts på bolagsmark samt ytterligare två naturreservat under bildande, dels med tanke på att områdets naturkvaliteter endast kan bevaras genom att det undantages från skogsbruk och andra arbetsföretag som kan ha en negativ påverkan på mark, flora eller fauna.

Överensstämmelse med planer, internationella åtaganden och miljökvalitetsmål

Bildandet av Naturreservatet Fjärhanaskogen bedöms vara förenligt med en från allmän synpunkt godtagbar användning av mark- och vattenresurserna enligt 3 och 4 kap. MB samt med den gällande kommunala översiktsplanen, antagen 1990-06-26. Enligt översiktsplanen är det stora skog-myrkomplexet i vilket Fjärhanaskogen ingår (N 29), av regionalt intresse för naturvård.

Bildandet av naturreservat i skog med höga naturvärden ingår i Sveriges arbete för att uppfylla Bernkonventionen och Riokonventionen (Bernkonventionen 1979, Konventionens parter ska arbeta för att skydda vilda djur och växter och deras naturliga miljöer, särskilt sådana där det krävs samarbete mellan flera stater för att kunna ge ett gott skydd. Utrotningshotade och sårbara arter, däribland flyttande arter som är utrotningshotade och sårbara, ska få särskilt mycket skydd; Riokonventionen om biologisk mångfald 1992, har som mål att bevara den biologiska mångfalden med avseende på ekosystem, arter och gener).

Säkerställande av området Fjärhanaskogen berör främst två miljökvalitetsmål:

- *Levande skogar*; skydd av området ingår i delmål 1, undantagande av ytterligare arealer skyddsvärd skogsmark från skogsproduktion.
- *Ett rikt växt- och djurliv*; skydd och bevarande av livsmiljön är den viktigaste delen i agerandet för att uppfylla delmålen 1 och 2, att hejda förlusten av biologisk mångfald och att förbättra bevarandestatusen för hotade arter.

Intresseprövning

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

I reservatsbildningsprocessen ingår som en del att i alla frågor göra en vägning mellan enskilda och allmänna intressen med den utgångspunkten att det ska finnas en rimlig balans mellan de värden som ska skyddas genom förbudet/inskränkningen, och den belastning som förbudet/inskränkningen har för den enskilde.

För att de värden som finns i naturreservatet skall få ett långsiktigt skydd, och för att syftet med skyddet skall uppnås, behöver de föreskrifter som anges i detta beslut gälla i reservatet. Länsstyrelsen menar att den avgränsning av reservatet och den inskränkning i mark- och sakägarnas rätt, som bildandet av reservatet innebär, inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet skall tillgodoses. I fallet undantagande från skogsbruk har markägaren fått full ekonomisk kompensation för inskränkningen. Länsstyrelsens ställningstagande i denna del har skett med tillämpning av proportionalitetsprincipen.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Naturreservatet Fjärhanaskogen
Län	Värmland
Kommun	Torsby
Lägesbeskrivning	Ca 10 km VSV om Höljes, långt ner på Fjärhanabergets sydost-sluttning, ca 1 km S till SO om toppen.
Församling/Socken	Södra Finnskoga
Topografisk karta	14CSV
Ekonomisk karta	14C0d
Naturgeografisk region	30a Vågig bergkullterräng
Kulturgeografisk region	Södra Norrlands inland, Finnbygden
Fastigheter	Järpliden 1:147
Areal	24,7 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen Värmland

Ärendets beredning

Skogsvårdsstyrelsen genomförde en nyckelbiotopsinventering i området sommaren 1998 och fann då flera bestånd med höga naturvärden. Det ledde till att ett flertal nyckelbiotoper avgränsades. Sommaren 2001 inventerade Länsstyrelsen naturvärdena i ett större område kring Skarp-Juberget och Fjärhanaberget, norr om det nu föreslagna objektet Fjärhanaskogen. I samband med det arbetet anmälades en del av nyckelbiotopen i Fjärhanaskogen för avverkning och Skogsvårdsstyrelsen kontaktade Länsstyrelsen för samråd om eventuellt skydd av denna nyckelbiotop. Efter samråd med Naturvårdsverket inledde Länsstyrelsen processen med värdering och förhandling med markägaren till fastigheten Järpliden 1:117, vilket ledde till en överenskommelse om att avgränsa och ersätta det område som nu säkerställs som naturreservat. Reservatsområdet Fjärhanaskogen ägs idag av Staten genom Naturvårdsfonden, vilket innebär att största delen av nyckelbiotopen på bergets sydostsluttning säkrats tillsammans med en del myrmark och hyggesmark.

Synpunkter från remissinstanserna

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

Delgivna sakägare har avstått från att yttra sig, förutom påpekande från Järplidens VVO att området ligger i Södra Finnskoga församling, inte i Norra.

Länsstyrelsens planeringsenhet önskar en något förändrad skrivning angående de kommunala planeförhållandena gällande området.

SGU anser att områdets geologiska förhållanden har behandlats alltför översiktligt och att reservatsbeskrivningen bör utökas på den punkten, i vilket fall bildandet av reservatet tillstyrkes.

Wermlands Ornitologiska förening tillstyrker bildandet av naturreservatet.

Torsby kommun samt Skogsstyrelsen har inga invändningar.

Övriga remissinstanser har avstått från att yttra sig.

Länsstyrelsens kommentar till inkomna synpunkter

Angiven församling ändras till Södra Finnskoga. Planeringsförhållanden för området förtydligas enligt planeringsavdelningens förslag. Angående områdets geologi kompletteras skrivningen enligt den digitala berggrundskartan.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet, se bilaga 5.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Eva Eriksson. Föredragande har varit byrådirektör Anita Andersson. I den slutliga handläggningen har även deltagit chefsjurist Lars-Ove Olsson och länsantikvarie Göran Wettergren.

Eva Eriksson

Anita Andersson

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Skötselplan
4. Konsekvensutredning
5. Hur man överklagar

Miljöavdelningen
Naturvårdsenheten

Sändlista

Järplidens äso, Arne Åhs, Rönnbärsvägen 1, 660 50 VÅLBERG delg.
Järplidens vvo, Stefan Broberg, Hlevägen 17, 680 60 SYSSLEBÄCK delg.
Medskogsälvens fvo, c/o Erland Cröngel, Medskogen 20, BOGRANGEN 680 61 delg.
Naturvårdsverket, Blekholmsterrassen 36, 106 48 STOCKHOLM
Lantmäteriet, Box 288, 651 07 KARLSTAD
Skogsstyrelsen Region Svea, Box 387, 651 09 KARLSTAD
Sveriges Geologiska Undersökning, Box 670, 751 28 UPPSALA
Torsby kommun, att. Maria Högvist, 685 80 Torsby
Värmlands läns Jaktvårdsförbund, Box 65, 660 60 MOLKOM
Lantbrukarnas Riksförbund, Länsförbundet i Värmlands län, Lillerud, 660 50 VÅLBERG
Naturskyddsföreningen, länsförbundet i Värmland, Verkstadsgatan 1, 652 19 KARLSTAD
Wermlands Ornitologiska Förening, c/o Rolf Tidemalm, Överbryn 5, 685 94 TORSBY
Värmlands Botaniska Förening, c/o Per Larsson, Fallängsvägen 39 A, 671 51 ARVIKA
Ulf T. Carlsson, Älvsborgsvägen 6, 681 43 KRISTINEHAMN
Planeringsenheten; kulturmiljö och plan
Enheten för areella näringar
Naturvårdsregistret